

RUSYA VE LATİN AMERİKA DEVLETLERİ BM'DE: İŞBİRLİĞİ SORUNLARI, OLANAKLARI VE GELECEĞİ*

S. OBOZNOV

The USSR and Russia is forming contacts with states all over the world through the framework of the UN in order to benefit from the more effective of the organisation. As a country that pursued an active foreign policy towards the West, Russia switched to a multilateral foreign policy during the Primakov period. This article analyses how Russia followed its foreign policy towards the region that is labelled as America's backyard through the UN.

Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulmasından bu yana önce Sovyetler Birliği, bugün ise Rusya çok değişik alanlarda ve yönlerde bu örgütün üyeleriyle yoğun bir şekilde işbirliği içerisindedir. Son 56 yıl içinde bu işbirliği, uluslararası ortama, daha doğrusu bu ve ya diğer devletlerle ilişkilerimize bağlı olarak değişik şekillerde gelişmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Rusya'nın dış politikasını yeniden gözden geçirmesinden sonra, BM'nin diğer üye devletleriyle, ayrıca Latin Amerika devletleriyle ilişkileri geniş çaplı ve çok yönlü karakter kazanmıştır. Fakat, 90'lı yılların birinci yarısı Rusya'nın dış politikasında Dış İşleri Bakanlığı'nın A. Kozirev başkanlığındaki yönetimi tarafından uygulanan Batı yanlısı eğilimin ağır basması ile dikkati çekmektedir. Bu

.....
**Birleşmiş Milletler
Örgütü'nün
kurulmasından bu
yana önce Sovyetler
Birliği, bugün ise
Rusya çok değişik
alanlarda ve yönlerde
bu örgütün üyeleriyle
yoğun bir şekilde
işbirliği içerisindedir.**
.....

* Makale "Mirovaya Ekonomika: Mejdunarodnie Otnoşeniya" dergisinin 2002 yılı 2. sayısındaki Rusça orijinalinden Abilhan İsayev ve Alesker Aleskerli tarafından çevrilmiştir.

Avrasya Dosyası, BM Özel, İlkbahar 2002, Cilt: 8, Sayı: 1, s. 225-237.

bağlamda, Rusya'nın Latin Amerika ülkeleri ile ilişkilerinde açık bir gerileme görülmektedir. 1996 yılında Dış İşleri Bakanlığı yönetimine tamamen farklı görüşlere sahip olan ve dış politikanın yönünü çok kutuplu karşılıklı bağımlı bir dünya ve uluslararası ilişkilerin yeni dengelerinin oluşturulmasına çeviren Y. Primakov'un gelmesi bir dönüm noktası olmuştur. Bu durum Latin Amerika ülkeleriyle olan ilişkilerimize de her yönüyle yansımıştır. Önce Arjantin'in, Kolombiya'nın, Bolivya'nın, Venezuelâ'nın, Meksika'nın, Şili'nin ve Kosta Rika'nın dışişleri bakanları Moskova'ya gelmişlerdir. Daha sonra (Mayıs 1996'da) Primakov Meksika'ya, Venezuelâ'ya ve Küba'ya, Kasım 1997'de ise Brezilya'ya, Arjantin'e, Kolombiya'ya ve Kosta Rika'ya resmî ziyaretlerde bulundu. Aslında son gezinin kapsamı öngörüldüğünden de geniş oldu. Şöyle ki, Kosta Rika'ya gezinin programına bakan Orta Amerika ve Karaib havzası ülkelerinden olan meslektaşlarıyla görüşleri de dahildi. Toplam 17 değişik anlaşmanın imzalandığı bu iki geziyi bölge ülkeleriyle olan ilişkilerimiz açısından bir atılım olarak niteleyebiliriz.

Primakov, Latin Amerika resmî yetkilileriyle yaptığı görüşmelerde Rusya'nın 21. yüzyılın başındaki dış politikasının temelini oluşturan yeni tezlerini dile getirdi. Bu tezlerden birini, günümüzdeki çok kutuplu dünyada BM'nin rolünün artırılması ve tüm uluslararası sorunların ve anlaşmazlıkların çözümünde onun Şartına kayıtsız-şartsız bağlı kalınması oluşturmaktadır. Rusya ile Latin Amerika ülkelerinin bu öncü dünya örgütü düzeyinde faaliyetlerinin koordine edilmesi hedefi, Y. Primakov'un Küba'ya resmî ziyareti sırasında imzalanmış Rusya Federasyonu ve Küba arasındaki ilişkilerin temel prensiplerine ilişkin bildiriye belirtilmektedir: "Taraflar BM'de görüşülen tüm önemli konular üzerinde devamlı görüş alış verişinde bulunacaklar. Rusya Federasyonunun ve Küba Cumhuriyetinin BM'deki temsilcilikleri, krizlerin aşılması ve çatışmaların barış yoluyla çözümlenmesi konuları da dahil olmak üzere BM organlarının gündemini oluşturan konular üzerinde diyalogu devam ettirecekler."¹ Bir yıl sonra kabul edilmiş Rusya-Brezilya Ortak Bildirisinde ise şöyle denilmektedir: "Rusya Federasyonu ve Brezilya Federal Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Örgütünün, devletlerin daha güvenli, adaletli ve demokratik bir dünya kurulması yönündeki çabalarını uyumlaştırabilecek temel platform olduğuna inandıklarını belirtirler. Örgütün kendi işlevini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi ve yeni dünya gerçekleriyle 21. yüzyılın taleplerine hazır olmak için Birleşmiş Milletler Örgütü sisteminin adap-

¹ Deklaratsiya o Printsipah Vzaimootnoşeniy Mejdu Rossiyskoy Federatsiey i Respublikoy Kuba, *Diplomatiçeskiy Vestnik*, 1996, Sayı: 6, s. 21.

tasyonu ve pekiştirilmesi yönündeki faaliyetlerini devam ettirme konusundaki kararlılıklarını beyan ederler.”²

Bu alıntılardan da görüldüğü gibi, 90’lı yılların ikinci yarısına doğru bir çok bağlantılı noktaları içeren, BM içinde reform yapılması konusu gündemdedi. Bu konunun içerdiği noktalardan en önemlisi örgütün özünü ve beyin merkezini oluşturan Güvenlik Konseyinde değişiklikler yapılmasıydı. BM eski Genel Sekreteri Butros Gali tarafından verilmiş öneriye göre Güvenlik Konseyinin üye sayısı bölgesel temsilciler hesabına önemli ölçüde arttırılabilirdi. Konseyin daimî üyeleri sırasına Latin Amerika ülkelerinden birinin girmesi olasılığı kıta liderleri, ilk önce Brezilya ve Arjantin, ayrıca daha sonra daimî “beşlik” sayısının değişmesine tamamen karşı çıkan Meksika arasında çıkar çatışmasına neden oldu. Bu ortamda ABD, İngiltere, Fransa ve Çin ile birlikte Güvenlik Konseyinin “iskeletini” oluşturan Rusya’nın tutumu özel önem arz etti. Önemli olduğu kadar ince bir yaklaşım gerektiren bu konu Y. Primakov’un Arjantin’e gezisi sırasında ayrıntılı bir şekilde görüşülmüştür. İki ülkenin dışişleri bakanları tarafından imzalanmış Ortak Bildiride şöyle denilmekteydi: “Taraflar, Birleşmiş Milletler Örgütünün devletlerin çabalarının koordinasyonu ve çatışma sonrası dönemin yeni sorunlarına ortak çözümlerin bulunması konusunda genel kabul gören bir merkez gibi rolünün önemini vurgularlar... Taraflar, örgütün günün taleplerine adaptasyonunu sağlamak, onun temel birimlerinin etkinliğini arttırmak ve genel olarak tüm sistemi pekiştirmek için reform sürecinin devam ettirilmesinin gerekliliğine inanmaktadırlar. Bu bağlamda taraflar, Genel Sekreterin BM’de reform yapılması konusunda önerge vermesiyle bağlı kendi memnurluklarını ifade ederler ve değişimlerin kalıcılığını sağlayabilmek için konulan hedefler, bunların gerçekleştirilmesi yolları ve yöntemleri konusunda genel anlaşmaya varılmasının isabetli olacağı kanısındadırlar... Taraflar, Birleşmiş Milletler Örgütü Güvenlik Konseyi reformunun dünya kamuoyu taleplerini ve beklentilerini karşılama ve onun üye sayısı konusunda, 1965 senesindeki genişlemeden sonra uluslararası alanda ortaya çıkmış değişiklikleri yansıtması için işbirliği yapmayı taahhüt ederler. Taraflar, Güvenlik Konseyi reformunun, hiçbir istisna olmadan tüm bölgelerin bu organa geniş katılımını sağlayacak şekilde oybirliği ile kabul edilmesi gerektiği kanısındadırlar. Reform, ayrıca Güvenlik Konseyinin çalışma yöntemleri ve prosedürlerinin geliştirilmesi konularını da içermelidir.”³

² Deklaratsiya o Printsipah Vzaimootnoşeniy Mejdu Rossiey i Braziliy, Ustremlennogo v XXI Vek, *Diplomatiçeskiy Vestnik*, 1997, S. 12, s. 35.

³ Sovmestnaya Deklaratsiya Ministira İnostrannih Del Rossiyskoy Federatsii i Ministra İnostrannih Del Mejdunarodniy Torgovli i Kultra Argentinskoy Respubliki, *Diplomatiçeskiy Vestnik*, 1997, S: 12, s. 39.

.....
 : **Rusya, BM'de reform**
 : **yapılması düşüncesini**
 : **destekleyerek Latin**
 : **Amerika ülkelerine**
 : **Güvenlik**
 : **Konseyindeki boş**
 : **makamlara kendi**
 : **adaylarını kendileri**
 : **seçme olanağı**
 : **sağladı.**

Başka bir deyişle Rusya, BM'de reform yapılması düşüncesini destekleyerek Latin Amerika ülkelerine Güvenlik Konseyindeki boş makamlara kendi adaylarını kendileri seçme olanağı sağladı. Kuşkusuz, söz konusu adayın ileri sürülmesi (komşu ülkelerin ortak rızasıyla) durumunda Moskova, gelecekte onun çıkarlarının korunması için elinden gelen her şeyi yapacaktır. Maalesef, yakın gelecekte böyle bir uzlaşma imkansız görünmektedir.

BM çerçevesinde ilişkilerin özellikleri ve geleceği, örgütün reform yolları Primakov'un Kolombiya Cumhurbaşkanı, ayrıca Orta Amerika devletlerinin önde gelen siyasetleri ile görüşmelerinde de geniş bir şekilde tartışılmıştır. Özellikle, Rusya-Kolombiya görüşmeleri sonucu şunlar belirtilmiştir: "Taraflar, her türlü ırkçılık, ksenofobi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına caba gösterecek, ayrıca bu tür belirtilerin önlenmesi amacıyla BM çerçevesinde işbirliği içinde olacaklardır... Taraflar, BM Şartının hükümlerine ve onun kararlarına, ayrıca Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak barışçıl yöntemlerle çözümlenecek bölgesel çatışmaların ve kriz durumlarının ortadan kaldırılmasına özel önem vermekle BM'nin barışçıl faaliyetlerinin ve barışçıl hareketlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla sıkı işbirliği yapacaklardır."⁴

Primakov'un Latin Amerika ülkelerine iki defa kapsamlı ziyarette bulunması, Moskova'nın bu bölgeyi, oluşmakta olan çok kutuplu dünyanın bağımsız bir kutbu olarak kabul etmesi yönündeki yeni düşüncelerinin birebir göstergesiydi.

BM'nin pekiştirilmesi çizgisi ve BM çerçevesinde çok yönlü işbirliği, Arjantin Cumhurbaşkanı C. Menem'in (1998) ve bu ülkenin dışişleri bakanı A. Rodrigez Cavarini'nin (2000), Küba Dışişleri Bakanları R. Robayne'nin ve F. Perez Roke'nin (1999-2000), ayrıca Ve-nezuelâ Cumhurbaşkanı Hugo Chavez'in (2001) Rusya'ya gezileri sırasında kabul edilmiş ortak Rusya-Latin Amerika Bildirisinde açık bir şekilde görülmektedir. Nihayet, Rusya Cumhurbaşkanı'nın Aralık 2000'de Küba'ya resmi gezisi sonucu V. Putin ve F. Castro arasında kabul edilmiş

⁴ Deklaratsiya o Printsipah Vzaimodeystviya Rossii i Kolumbii na Puti v XXI Bek, *Diplomatiçeskiy Vestnik*, 1997, s. 12, s. 43.

ortak bildiriği de unutmamak gerekir. Rusya ve Küba liderleri BM Şartının ilkelerine kayıtsız-şartsız sadık olduklarını, bu ilkeler ihlâl edilerek "insani yardım" adı altında çeşitli müdahalelerde bulunulmasının kabul edilemeyeceğini, ayrıca Küba'ya ABD tarafından 40 yıldan fazla ambargo uygulamasının hukuk dışı olduğunu bir kez daha ifade etmişlerdi.

Rusya'nın faaliyetlerinin artmasına paralel olarak bölgede, Latin Amerika ülkeleri konusunda önceliklerimizi belirleyici nitelikteki yeni strateji oluşmaktadır. Şöyle ki, Rusya Federasyonunun Latin Amerika Ülkeleriyle İşbirliğinin Uzun Vadeli Gelişim Programı Şubat 1998 yılında Devlet Başkanı B.N. Yeltsin tarafından onaylanmış, 28 Haziran 2000 tarihinde ise V.V. Putin, Rusya Dış Politika Stratejisinin yeni metnini onaylamıştır. Bu stratejinin temel hükümlerinden birinde şöyle denilmektedir: "Birleşmiş Milletler Örgütü XXI. yüzyılda uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinin ana merkezi olmaya devam etmelidir. Rusya Federasyonu, BM'nin ve onun Güvenlik Konseyi'nin uluslararası alanda rolünün azaltılması çabalarına kesinlikle karşı olacaktır."⁵ Ülkemizin Latin Amerika devletleriyle ilişkileri konusunda ise "Rusya, özellikle uluslararası örgütlerde Merkezi ve Güney Amerika devletleriyle ilişkilerin genişletilmesine çalışacaktır"⁶ denilmektedir.

Bilindiği üzere, 6-7 Eylül 2000 tarihinde New York'ta BM'nin Merkez Karargahında BM üyesi olan 189 devletin başkanlarının katılımıyla bin yılın zirvesi yapıldı. Yoğun çalışma temposuna rağmen, Rusya Devlet Başkanı V.V. Purin zirve sırasında üç Latin Amerika devlet başkanı: Küba Cumhurbaşkanı F. Casto, Venezuelâ devlet başkanı Hugo Chavez ve Meksika Cumhurbaşkanı Ernesto Zedillo ile görüştü. Rusya Devlet Başkanı konuşmasında ülkemizin BM'nin geçen ve gelecek yüzyılda rolü ve yeri konusunda görüşlerini ortaya koydu. Rusya Devlet Başkanı konuşmasında: "Yüzyılın ikinci yarısı, onun uluslararası bileşeni kuşkusuz ki, BM'nin çatısı altında geçmiştir. Bu örgütün varoluşu olgusu bile keyfiliğe, zorbalığa ve zorlamaya karşı bir güvence olmuştur... Biz BM mekanizmasının yenilenmesi ve geliştirilmesi gerektiği kanısındayız. Gerçekten günümüzün talepleri bu yöndedir. Fakat hiçbir reform onun temel ilkelerinden ödün verilmesi anlamına gelmeme"si gerektiğini belirtmiştir.

Yukarıda sözü geçen programın kabul edilmesiyle dış ilişkilerimizin aktivitesinin artırılması çizgisinin nihaî olarak oluştuğu 1998 yılından

⁵ Kontseptsiya Vneşney Politiki RF, *Mejdunarodnaya Jizn*, 2000, S: 8-9, s. 7.

⁶ Kontseptsiya Vneşney Politiki RF, s. 13.

⁷ V. Putin, Nam Povezlo Roditsya i Jit v Rubejnuyu Epohu, *Mejdunarodnaya Jizn*, 2000, S: 10, s. 20.

başlayarak BM düzeyinde Rusya-ABD işbirliğinin temel noktaları ileride açıklanmaya çalışılacaktır. Burada şunu belirtelim ki, söz konusu işbirliği sadece ikili faaliyetler, eylem ve kararlar düzeyinde değil, aynı zamanda bu veya diğer soruna ortak bakış ve yaklaşım düzeyinde de gerçekleştirilmiştir.

SİLAHSIZLANMA

Uluslararası kamuoyunun her zaman ilgi odağı olan konulardan biri de genel nükleer silahsızlanma konusudur. Bu bağlamda Latin Amerika örneği dikkate değerdir. Tlatelolko Antlaşmasına göre, Latin Amerika bölgesi dünyada nükleer silahlardan arındırılmış ilk bölgedir. Bu durum, Orta ve Güney Amerika ülkeleri temsilcileri tarafından BM'de defalarca övülerek vurgulanmıştır. Rusya'nın silahsızlanma çizgisine bağlılığı her zaman değişmez olmuştur.

.....
 : **Latin Amerika bölgesi**
 : **dünyada nükleer**
 : **silahlardan arındırılmış**
 : **ilk bölgedir. Bu durum,**
 : **Orta ve Güney Amerika**
 : **ülkeleri temsilcileri**
 : **tarafından BM'de**
 : **defalarca övülerek**
 : **vurgulanmıştır.**
 : **Rusya'nın silahsızlanma**
 : **çizgisine bağlılığı her**
 : **zaman değişmez**
 : **olmuştur.**
 :

1998 yılında, BM Genel Kurulunun 53. toplantısı sırasında Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması (NSYÖA) Latin Amerika'nın en büyük devleti olan Brezilya tarafından imzalandı. Bu gelişmeyi değerlendiren Rusya'nın BM Genel Kurulu Birinci Komitesindeki daimi temsilcisi V.S. Sidirov şunları belirtmişti: "Biz Brezilya'nın NSYÖA'ya katılmasını olumlu bir gelişme olarak değerlendiriyoruz. Bu, Rusya'nın her yönüyle desteklediği bir siyasi adımdır. Henüz bunu yapmamış devletleri de Brezilya'yı örnek almaya davet ediyoruz."⁸

Bunun dışında, 1998 yılında Rusya ve Latin Amerika ülkeleri arasında "Biyolojik Silahların Yasaklanması Konusunda Antlaşmaya İlişkin" Ortak Bildirinin hazırlanması da bu gelişmeler arasında ender bir örnek olarak yer almaktadır. Bu bildiriye hazırlayan ülkeler – Rusya, Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Küba ve Peru – biyolojik silahların imhası sürecinin hızlandırılması ve söz konusu antlaşmanın imzalan-

⁸ Offitsialny Otçet o Rabote 53 Sessii Generalnoy Assablei OON, Perviy Komitet, 5 Zasedaniye. s. 28.

ması çağrısında bulunuyorlardı. ABD, bazı hükümlerini kabul etmediği gerekçesiyle bu bildiriye desteklemedi ve "aleyhte" oy kullandı. "BM'nin Silahsızlanmaya İlişkin Enformasyon Programı" isimli diğer bildiri ise (önceki bildiri gibi ABD tarafından desteklenmemesine rağmen oylama sonuçlarına göre kabul edilmiştir) BM'nin bu alandaki enformasyon faaliyetinin hızlandırılmasına ilişkindi. Bu bildiride kitle iletişim araçlarına özel önem atfedilmekteydi. Bildiriye hazırlayan 12 devletten 7'si (Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Meksika, Nikaragua, Şili ve Peru) Latin Amerika ülkesiydi. ABD'ye gelince, yukarıdaki iki örnek Washington'un önemli silahsızlanma girişimleri konusundaki yaklaşımını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Rusya Federasyonu ve Latin Amerika arasında bu konudaki görüş farklılıklarından bahsederken şunu belirtelim ki, Rusya genel nükleer silahsızlanma fikrini takdir etmenin yanı sıra kitle imha silahlarının azaltılmasına yönelik her türlü önlemin doğrudan bu silahların imhası anlamına geldiğine (NSYÖA'nın maddelerden birinin lafzı yorumuna göre) ilişkin Latin Amerika tezine tümüyle katılmamaktadır.

DiĞER DEVLETLERİN İÇ İŞLERİNE MÜDAHALE EDİLMEMESİ

Bu konu, 1999 yılında NATO'nun Yugoslavya'ya saldırısından sonra özel önem kazanmıştır. Bu konuda taraflar arasında tam ve kayıtsız-şartsız bir fikir birliği söz konusu değildir. Bilindiği gibi, Rio Grubunun Kosovo'daki olaylarla ilgili açıklaması oldukça sert ve bir anlamda Rusya'nın tutumu ile benzerdi. Bunun dışında, Meksika ve özellikle de Küba NATO'nun girişimlerini kabul edilemez olarak niteliyorlardı. Meksika Dışişleri Bakanı Rosario Green BM'deki konuşmasında bu konudaki görüşlerini: "Meksika her zaman, en yüksek insanî değerler adına dahi olsa güç kullanılmasının kabul edilebilir bir çözüm olmadığını, tam tersine bunun daha fazla istikrarsızlık, belirsizlik ve şiddet doğuracağını düşünmektedir"⁹ diyerek ifade etmişti. Bununla birlikte, BM Genel Kurulunun 54. toplantısında (1999) Honduras Cumhurbaşkanı Roberto Florez de dahil olmak üzere Latin Amerika devlet başkanlarının çoğu uluslararası toplum, özellikle de NATO tarafından bu sırp ülkesinde uygulanan önlemleri desteklediler. Sadece Küba BM'de ABD'yi itham etti.

Peki Latin Amerikalıların bu kat'iyetsiz tutumunun nedeni nedir? Onlar da benzer bir durumla karşı karşıya gelebilirler; 1983'deki Grenada ve 1989'daki Panama örnekleri bunu kanıtlamaktadır. Kanımızca, bu tutumun arkasında bir kaç neden bulunmaktadır.

⁹ V.N. Luin, Problemi Reformirovaniya OON v Svete Sobitij na Balkanah, Mir Posle Kosovo: Rossiya, SNG. Latinskaya Amerika. M., 2000. s. 144.

Bunlardan birincisi ve en belirginini kıta ülkelerinin ABD'ye geleneksel ve çok yönlü bağımlılığıdır. Kuşkusuz, her şeyi bu tez üzerine odaklamak kanımızca saflık ve ciddiyetsizlik olurdu. Fakat bu temel nedendir.

İkinci olarak (kanımızca en etkilisi) günümüz enformasyon dünyasında bu enformasyonun kaynağı ve transferi teknolojileri çok büyük önem arz etmektedir. Rusya'nın Batı yarımküresi enformasyon (veya propaganda) politikası henüz oluşum aşamasındadır. Latin Amerika ülkelerinin çoğunda Avrupa'daki ve dünyadaki gelişmeler Washington prizmasından izlenmektedir. Bugün Amerika dünya enformasyon alanında tekeli konumdadır ve bizim bunun hesabını kendimize sormamız gerekmektedir.

Nihayet, üçüncü bir neden: coğrafi konumu itibarıyla Avrupa'nın Latin Amerika'dan uzaklığı nedeniyle bu bölge ülkeleri kendi kıyılarında binlerce kilometre uzaklıkta cereyan eden olaylara müdahale konusunda, özellikle böyle bir müdahalenin yeniden ABD ile olan ilişkilerin kötüleşmesine neden olabileceği endişesiyle, aceleci davranmamaktadırlar.

KÜRESELLEŞME

Bu olgunun neden olduğu tehditler ve riskler gerek Rusya, gerek Latin Amerika ülkeleri tarafından kaygı ile karşılanmaktadır. Moskova'nın bu konudaki tutumu onun temsilcisi tarafından BM Genel Kurulunun 53. toplantısında şu şekilde ifade edilmiştir: "Yıllar boyunca dünya ekonomisindeki küreselleşme süreci ve ulusal mal, hizmet ve sermaye piyasalarının karşılıklı bağımlılığının artması olumlu bir gelişme gibi değerlendirilmiştir. Fakat, küreselleşme ile bağlı, ekonomik yönden az gelişmiş ve yeterince rekabet kabiliyetine sahip olmayan ülkeler için potansiyel tehdit oluşturan riskler gölgede kalmış ve göz ardı edilmiştir."¹⁰

Rusya'nın bu konudaki tutumu Latin Amerika ülkelerinin (özellikle, kıta liderleri Brezilya, Meksika ve Arjantin'den farklı olarak istikrarlı ekonomiye sahip olmayan ülkeler) tutumuyla sadece yakın olmakla kalmayıp hatta birebir uyum göstermektedir. Aynı toplantıdaki konuşmalardan alınmış aşağıdaki alıntılar bunu en iyi şekilde kanıtlamaktadır.

Bay Pando (Bolivya): "Küreselleşme en yeni teknolojilere sahip olan sanayice gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan büyük ülkelere yarar

¹⁰ Ofitsialny Otçet o Rabote 53 Sessii Generalnoy Assablei OON, Perviy Komitet, 5 Zasedaniye. s. 31.

sağlayabilir. Bununla birlikte küreselleşme, ekonomisi düşük ve orta gelişme düzeyinde bulunan ülkelere zarar verebilir ve ekonomisinin büyük bölümü kayıt dışı olan ülkelere hiçbir yarar sağlayamaz, hatta zarar verebilir.”¹¹

Bay Montoya (Kolombiya): “Teknolojilere ulaşabilme yolundaki engellerin kaldırılması için katıyetli adımlar atılmalıdır. Fikrî mülkiyet haklarını düzenleyen uluslararası normlar küreselleşme süreci ile tamamen uyumludur. Zira, bunlar niteliği itibarıyla sınırlayıcıdır.”

Bay Castaneda Cornejo (Salvador): “Gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere özel sermaye akımlarının giderek daha hızlı bir biçimde arttığı bir gerçektir. Fakat şu da bir gerçektir ki, bu akımlar tüm ülkeler arasında eşit olarak dağılmamaktadırlar. Örneğin, benim ülkem gibi ekonomisi daha az gelişmiş olan ülkeler, çoğu zaman özel yatırımlardan yarar sağlayan ülkeler listesinden çıkarılmaktadırlar.”¹²

Aslında, “büyük üçlü”nün temsilcileri de bir az çekimser de olsa “küçük kardeşlerinin” görüşlerine katılmışlardır. Özellikle, Meksika’yı temsil eden Rojelio Martinez Ağilar kendi hükümetinin ekonomi politikasının sonuçlarını olumlu değerlendirdikten ve kendi ülkesinin 1990’ların ortasındaki daralmadan sonra gerek “tüm Meksika halkının çabaları sayesinde”, gerekse “uluslararası desteklerle” ekonomide canlanma yaratabildiğinin altını çizdikten hemen sonra şunları eklemiştir: “Fakat geçtiğimiz yılda küreselleşme etkenleri Meksika’yı olumsuz yönde etkilemiş, ülke ekonomisi sermaye akımlarının istikrarsızlığı, petrol fiyatlarının aşırı düşmesi ve *Rusya’daki kriz* (tarafımızdan işaretlenmiştir – S.O.) gibi dış etkenlerden kaynaklanan bir çalkalanma yaşamıştır.”¹³

Görüldüğü gibi, Latin Amerika ülkeleri içinde ekonomisi ABD’ye en fazla “bağımlı” olan Meksika bile küreselleşmenin olumsuz etkileri olduğunu kabullenmektedir. Sadece ekonomilerin değil, aynı zamanda ekonomik krizlerin de “saydamlığı” gerek Moskova’da, gerekse Rio-Grande’den güneydeki başkentlerde giderek daha fazla endişe yaratmaktadır. Bugünkü haliyle Batı liderlerinin vaat ettiği “güler yüzlü” modelden bir hayli uzak kalmış küreselleşme, seçilmişler grubuna ait olmayan insanlara bir savaş davetidir. Geçenlerde “G-8”lerin Genova zirvesi sırasında ortaya çıkan trajik olaylar bu sorunun aşırı ciddiliğini ve uluslararası önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

¹¹ Ofitsialny..., s. 36.

¹² Ofitsialny..., 6 Plenarnoe Zasedanie, s. 6, 13.

¹³ Ofitsialny..., 6 Plenarnoe Zasedanie, s. 13.

"KÜBA SORUNU"

Bugün bu konu Rusya diplomasisinde yaklaşımların belirlenmesi ve müttefik arayışı açısından en kolay noktadır. Diğer taraftan 40 yıldan fazladır bu konuyla bağlı hiçbir şey değişmemekte ve ABD'nin Küba'ya karşı ambargosu devam etmekte ve giderek ağırlaşmaktadır (sonuncu kez 1996'da kabul edilmiş ve Latin Amerika'da Lahey'deki uluslararası mahkemeye başvuruya kadar bir itiraz dalgasına neden olan Helms-Berton Yasası). Latin Amerika ülkelerinin büyük çoğunluğunun bu konudaki tutumu aynıdır; zamanın gerçeklerinin kabul edilmesi ve seçtiği gelişme yoluna göre tüm bir halka kin beslenmesine son verilmesi gerekir. Bu bakış açısı Rusya tarafından da tamamen paylaşılmaktadır. 1992 yılından başlayarak Küba her yıl ambargoyu kınayan ve onun derhal kaldırılmasını talep eden kararı Genel Kurulun oylamasına sunmaktadır. 53. toplantının sonuçları dikkate değerdir: sadece iki "aleyhte"oya karşın (birisi ABD'nin) 157 ülke Küba'yı destekledi. Latin Amerika ülkelerinin oy dağılımı aşağıdaki gibidir: "lehte"- Arjantin, Bolivya, Brezilya, Venezuelâ, Guatemala, Honduras, Kolombiya, Kosta Rika, Meksika, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Şili, Ekvator; "aleyhte"- yok; "çekimser"- Nikaragua, Salvador.

Kararı destekleyenler sırasına (1997 yılı ile kıyaslanırsa) daha 14 ülke katılmış oldu. Bu artış eğilimi 1999 yılında da devam etti.

BM Genel Kurulunun 55. toplantısının (2000) sonuçlarını kısaca değerlendirirken Rusya Federasyonu Dış İşleri Bakanlığının "Küba" kararına ilişkin oylama sonuçları konusundaki Resmî Bildirisinden bir bölümü aktarmak yerinde olacaktır: "BM Genel Kurulunun New-York'ta gerçekleşen 55. toplantısında ("Küba ile ilgili" – S. O.) kararın kabul edilmesi (167 ülke "lehte", 3 ülke "aleyhte", 4 ülke ise "çekimser" oy kullandı) ABD'nin Küba ile ilişkiler konusundaki ayrımcı ve yanlış tutumunun uluslararası kamuoyu tarafından faal ve devamlı bir şekilde sorgulandığını ortaya koymuştur. BM Şartının ilke ve amaçlarının, uluslararası hukukun evrensel normlarının Washington tarafından açık bir şekilde ihlâl edilmesi,... Amerikan mevzuatının üçüncü ülkelerin Küba ile ilişkilerinde keyfi bir şekilde uygulanması kınanmıştır."

TERÖR VE UYUŞTURUCU TİCARETİ

Bu sorunun gerek Rusya, gerekse tüm Latin Amerika ülkeleri için ne denli hayati öneme sahip olduğunu söylemek yersizdir. Bu sorunun, usun süre devam eden çatışmalar, yasa dışı silah ve uyuşturucu ticareti ve anti-personel mayınların kullanılması gibi noktalarına Latin Amerikalıların New York'taki konuşmalarında yukarıda bahsedilen konular dâhil tüm diğer konulardan daha fazla yer verilmiştir.

Sorunun öneminin ortaya konulması için bir kaç örnek verelim.

Bay de İkasa (Meksika): "Biz, yasadışı silah ticaretinin tüm yönleri hakkında bir uluslararası konferans yapılması fikrini desteklediğimizi belirtmek isterdik."¹⁴

Bay de Gilen (Peru): "Bizim ülkemiz sadece kitle imha silâhlarının değil, aynı zamanda ayırım yapmayan etkiye sahip silahların da yayılmasına özel önem vermektedir. Bu yüzden, Aralık 1997'de Anti-personel Mayınların Kullanılması, Depolanması, Üretimi ve Transferinin Yasaklanması ve Bu Mayınların Yok Edilmesi Üzerine Anlaşmanın kabul edilmesine götüren Ottawa sürecine faal bir şekilde katılmaktayız."¹⁵

Rusya'nın Birinci Komitedeki temsilcisi V.S. Sidirov'un konuşmasında bu sancılı sorunun çözümlenmesi yönündeki çabaların tamamen desteklediği dile getirilmiştir: "Rusya hafif ateşli silâhların yasadışı ticaretiyle mücadele konusundaki akılcı girişimleri desteklemektedir. Biz bu konuda uluslararası konferans yapılması dahil, bu konunun BM çerçevesinde görüşülmesine devam edilmesinden yanayız... Silâhsızlanmaya ilişkin konulara biz anti-personel mayınlar sorununu da dâhil ediyoruz. İkinci Dünya Savaşının üzerinden 50 yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, bugün hâlâ sivil halk için mayın tehlikesi ile karşı karşıya kalan bir ülke olarak Rusya, mayınların temizlenmesi konusunda uluslararası işbirliğine özel önem vermektedir ve bu yönde BM'nin çatısı altında çalışmaya hazırdır."¹⁶

Hakkaniyet için belirtelim ki, Rusya Federasyonu anti-personel mayınlarının yasaklanması fikrini desteklemesine rağmen Ottawa Anlaşmasını imzalayan ülkeler listesine dâhil değildir.

Primakov'un Kolombiya'ya gezisi sırasında (Kasım 1997) ortak faaliyet ilkeleri konusundaki sözleşme dışında, uyuşturucu ticareti ile mücadele konusunda özel birimlerin faaliyetlerinin koordinasyonuna ilişkin antlaşma da taraflarca imzalanmıştır. Bölgede dramatik kadere sahip bir ülke olan Kolombiya örneği kayda değerdir. Fakat bu, bu konuda tek örnek olarak kalmamalıdır. Uyuşturucu ticareti, terör ve yasadışı silâh ticareti ile mücadele konularında Orta ve Latin Amerika ülkeleriyle işbirliği daha hızla geliştirilebilir ve geliştirilmelidir de.

¹⁴ Ofitsialny..., 3 Plenarnoe Zasedanie, s. 10.

¹⁵ Ofitsialny..., 9 Plenarnoe Zasedanie, s. 21.

¹⁶ Ofitsialny..., 5 Plenarnoe Zasedanie, s. 29.

SONUÇ

1990'lı yıllar, gerek genelde Rusya'nın dış politikasında, gerekse Rusya-Latin Amerika ilişkilerinde 1996 yılına kadar olan dönem ve sonraki dönem olmak üzere iki aşamaya ayrılabilir. Birinci aşama genelde Batı ülkelerinin dış politika çizgisine yönelme ile nitelenebilir. Latin Amerika bu aşamada Rusya'nın dış politikasında çok zayıf temsil olunmaktadır.

.....
 •••••
**Rusya'nın dış
 politikasındaki yeni
 çizgi nihai olarak
 1998 yılına doğru
 oluşmuş ve
 günümüze kadar
 değişmeden
 süregelmiştir.**
 •••••

Kıta ülkelerine "dönülmesi" Y. Primakov'la bağlıdır. Kendi faaliyeti döneminde o, çok kutuplu dünya ve Rusya'nın çok yönlü politikası fikrini faal bir şekilde yürütmüş, böyle bir dünyanın yeni oluşan merkezlerinden biri olarak Latin Amerikanın rolünü vurgulamış ve bu bölge ülkelerinin BM Güvenlik Konseyinde kendi daimi temsilcilerinin bulunması isteğini desteklemiştir.

Rusya'nın dış politikasındaki yeni çizgi nihai olarak 1998 yılına doğru oluşmuş ve günümüze kadar değişmeden süregelmiştir.

Rusya'nın Latin Amerika ile ilişkilerinde giderek bir ilerleme görülmeeye başlamış, eski dönemlerde olduğu gibi tekrar karşılıklı iyi ilişkiler kurulmaya başlamıştır. Tüm düzeylerde iki taraflı diyalog hızlandırılmıştır. Bu diyalogun merkezlerinden biri eskiden olduğu gibi Birleşmiş Milletler Örgütüdür.

Yukarıda ifade edilenlerden de görüleceği gibi BM'de Rusya ve Latin Amerika ülkeleri arasında karşılıklı anlaşma zemini bu gün bile yeteri kadar sağlamdır. Günümüzün önemli sorunları (silahsızlanma, suçun önlenmesi ve terörle mücadele, çevre güvenliği vs.) konusunda tutumlarımız çok yakın veya aynıdır. Bazı NATO ülkelerinin Küba'yı destekledikleri halde Rusya heyetinin "Küba" kararına ilişkin oylamada çekimser kaldığı dönemler artık çok gerilerde kalmıştır. Kıta devletlerinin son on yıllarda kazandığı ekonomi ve entegrasyon deneyimleri Rusya açısından çok önemlidir. Rusya ve Latin Amerika halklarının on yıllar boyunca mevcut olmuş ve bugün yeniden ortaya çıkmış karşılıklı samimi yakınlaşmasını da hatırlatmamız gerekir. Bunun dışında gerek Rusya, gerekse Latin Amerika ülkeleri BM yapısının ve onun faaliyetinin geliştirilmesi, örgütün uluslararası alanda etkinliğinin artması yönünde tavır koymaktadırlar.

Elbette durumun fazla abartılmaması gerekir. Birinci olarak, yapılması gerekenden çok daha az iş görülmüştür. İkincisi, Rusya-Latin Amerika ilişkilerinin görüş ayrılıklarından tamamen arınmış olduğu söylenemez (bu konuya yukarıda değinilmiştir). Fakat uluslararası alandaki sağlam temel ve değer yargılarının benzerliği ileriye umutla bakmamıza olanak sağlamaktadır.